

Problematyka zbiorowego prawa pracy ze szczególnym uwzględnieniem dialogu społecznego – w teorii i praktyce

Przejdź do produktu na **ksiegarnia.beck.pl**

Wstęp

W 2024 r. obchodziliśmy 35-lecie reaktywacji zbiorowego prawa zatrudnienia w Polsce¹. Każda rocznica daje impuls do podsumowań, refleksji, a także wniosków na przyszłość. Z tej okazji zorganizowano konferencję naukową pt. „35 lat zbiorowego prawa pracy”². Rok wcześniej odbyła się konferencja pt. „Pracodawca i podmiot decyzyjny w dialogu społecznym”³ także w całości poświęcona zbiorowym stosunkom zatrudnienia i prawu je regulującemu⁴. W obydwu konferencjach udział wzięli wybitni teoretycy prawa, ale także praktycy – przedstawiciele załóg pracowniczych, central związkowych i pracodawczych, rad zakładowych, a także prezesi największych grup kapitałowych w Polsce. Perspektywa akademicka zetknęła się z perspektywą praktyczną⁵. Osoby na co dzień wykorzystujące przepisy zbiorowego prawa zatrudnienia zyskały możliwość przedstawienia problemów, z jakimi stykają się na co dzień w relacjach zbiorowych. Dla kadry naukowej była to okazja zyskania podstaw do formułowania nowych teorii i projektów rozwiązań legislacyjnych. Uwagę uczestników konferencji zwróciła nieobecność ustawodawcy – przedstawiciele ministerstw, komisji sejmowych oraz urzędów zajmujących się relacjami zbiorowymi. Obie konferencje, obok podsumowań miały charakter postulatywny. To dość rzadka okazja, gdy głosy praktyki spotykają się z teorią, a postulaty stają się propozycjami rozwiązań legislacyjnych, służą-

¹ Jako datę graniczną przyjęliśmy ustawę z 28.12.1989 r. o szczególnych zasadach rozwiązywania z pracownikami stosunków pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz.U. z 1990 r. Nr 4, poz. 19).

² Zob. <https://www.kancelariaregulus.pl/2024/10/27/konferencja-naukowa-35-lat-zbiorowego-prawa-pracy-podsumowanie/> (dostęp: 30.6.2025 r.).

³ Zob. <https://www.kancelariaregulus.pl/2023/10/29/konferencja-naukowa-pod-tytulem-ro-la-pracodawcy-oraz-podmiotu-decyzyjnego-w-dialogu-spolecznym/> (dostęp: 30.6.2025 r.).

⁴ To oczywiście nie jedyne wydarzenia naukowe poświęcone relacjom zbiorowym w Polsce, np. 15.3.2022 r. odbyła się konferencja naukowa „Zbiorowe prawo pracy – trzy lata po reformie. Przełom czy stagnacja?”, zorganizowana przez Zakład Prawa Pracy w Kolegium Prawa Akademii Leona Koźmińskiego przy współpracy ze Studencką Poradnią Prawną ALK. W ciągu ostatnich 5 lat wydano także liczne publikacje naukowe, a także komentarze z zakresu zbiorowego prawa pracy jak *Praca zbiorowa*, K.W. Baran (red.), *Zbiorowe prawo zatrudnienia*, Komentarz, Warszawa 2024, czy *M. Szymanek, Ł. Panasiuk, Zmiany w prawie pracy oraz dialog społeczny w latach 2015–2020*, Lublin 2021.

⁵ Tak A. Kowalczyk, Recenzja wydawnicza monografii pt. „Problematyka zbiorowego prawa pracy ze szczególnym uwzględnieniem stron dialogu społecznego – w teorii i praktyce” zaprezentowana w niniejszej publikacji.

cych dialogowi partnerów społecznych. Wyrażamy nadzieję, że uszczerbek ten wypełni niniejsza publikacja, którą redakcja w całości dedykuje ustawodawcy.

Jest to szczególnie istotne teraz, gdy stan zbiorowego prawa zatrudnienia jest określany jako zły⁶. W tym miejscu wskazać należy tylko na stan rokowań układowych (w tym ich pozorność) w Polsce. Ostatni ponadzakładowy układ zbiorowy pracy został zawarty w naszym kraju ponad 10 lat temu⁷, a Polska zajmuje ostatnie miejsce pod względem liczby układów zbiorowych pracy⁸. Wiąże się to m.in. z pozornością wielu procesów rokowań, wynikającą w wadliwego, zdaniem części doktryny, uregulowania składu strony pracodawczej relacji zbiorowych. Zdaniem Z. Hajna, „Potrzeba odejścia od fałszującej rzeczywistość koncepcji pracodawcy w polskim prawie pracy oraz skutki tego zafałszowania w indywidualnych i zbiorowych stosunkach pracy są przedmiotem analiz i postulatów doktryny od lat 90. ubiegłego wieku”⁹. Tezie Z. Hajna, niemalże od początku rozważań nad kwestią stron relacji zbiorowych wtóruje liczne orzecznictwo SN, które zaczęło się już pojawiać w ostatniej dekadzie XX w.¹⁰. W nowe tysiąclecie w tematykę stron dialogu i jego pozorności wprowadziły nas uchwały SN(7): z 23.5.2001 r. (III ZP 25/00)¹¹ oraz z 23.5.2006 r. (III PZP 2/06)¹². W treści uchwały z 23.5.2001 r., SN rozważył temat „przedsiębiorstwa kontrolującego pracodawcę”, „prawdziwego pracodawcy”, „pracodawcy konstytucyjnego”, a mówiąc wprost podmiotu uprawnionego do zaciągania „w porozumieniu zbiorowym zobowią-

⁶ Tak Ł. Pisarczyk, Zbiorowe prawo pracy w Polsce. Ewolucja teraźniejszość perspektywy na przyszłość, rozdz. I. Taki stan relacji zbiorowych umacnia ekspertyza B. Mądrzyckiego i Ł. Pisarczyka dotycząca stanu rokowań nad układami zbiorowymi w Polsce – B. Mądrzycki, Ł. Pisarczyk, Ekspertyza na temat aktualnej sytuacji oraz perspektyw rozwoju układów zbiorowych pracy w Polsce, <https://www.gov.pl/attachment/c11f46d9-6945-4827-adbc-263bfb6fa2f1> (dostęp: 30.6.2025 r.), a także wydzwięk referatów zarówno praktyków, jak i przedstawicieli doktryny przedstawionych na obu konferencjach.

⁷ *Ibidem*, s. 15.

⁸ Tak Ł. Pisarczyk, Zbiorowe prawo pracy w Polsce, rozdz. I, a także J. Rybicki, Układy zbiorowe pracy w Polsce i w Europie, Gdańsk 2024, s. 8.

⁹ Stanowisko takie przedstawił prof. Z. Hajn w piśmie z 6.6.2024 r. (niepubl.) wspierającym inicjatywę ustawodawczą ZZZE z 11.4.2024 r. (niepubl.), a także *tenże*, Pracodawca w zbiorowym prawie pracy (niniejsza publikacja sumująca niemalże 40-letni dorobek tego wybitnego teoretyka zbiorowego prawa pracy w zakresie „rzeczywistego” pracodawcy – podmiotu decyzyjnego, rozdz. XIII). Zob. także M. Szymanek, Strona pracodawcza relacji zbiorowych, rozdz. XIV; Ł. Panasniuk, Podmiot faktycznie kontrolujący pracodawcę jako osoba wyznaczona do dokonywania czynności z zakresu zbiorowego prawa pracy (art. 31 § 1 KP), rozdz. XV; J. Szunejko, Podstawowe problemy relacji zbiorowych w zarysie, rozdz. II; M. Szymanek, Pracodawca i podmiot decyzyjny w postulatach *de lege ferenda*, rozdz. XVI, oraz publikacje tam przywołane.

¹⁰ W 1995 r. zob. sprawa I PKN 364/99, w 1996 r. zob. sprawa I PKN 243/99, w 1997 r. zob. sprawy I PKN 588/98 i I PKN 176/99.

¹¹ OSNP 2002, Nr 6, poz. 134. Na jej doniosłość wskazuje fakt, że baza Legalis zawiera 78 orzeczeń cytujących tę uchwałę.

¹² OSNP 2007, Nr 3–4, poz. 38.

zań w imieniu i na rzecz pracodawcy jako strony stosunku pracy”. Uchwała ta cytowana była 159 razy, w tym 65 przez SN¹³. O tym, że zagadnienie to pozostaje ciągle nierozwiązane, przekonuje jedna z nowszych uchwał SN(7) z 27.10.2021 r. (III PZP 1/21)¹⁴.

Kilkadziesiąt rozpoznanych przez SN spraw, w których pojawia się wątek udziału podmiotów decyzyjnych w tworzeniu zbiorowego prawa pracy (w tym trzy uchwały w składzie siedmiu sędziów¹⁵, może tylko świadczyć o braku odpowiedniej reakcji ustawodawcy na problemy pojawiające się w relacjach zbiorowych. Dowodzi to, że obecny stan prawny nie reguluje tego zagadnienia w sposób odpowiedni co zmusza zarówno sądy, jak i partnerów społecznych do poszukiwania prowizorycznych rozwiązań. Potwierdza to też realne zapotrzebowanie na dialog społeczny z udziałem podmiotów decyzyjnych, który strony faktycznie prowadzą mimo niesprzyjającego systemu prawnego. Wobec włączenia się w temat jakości rokowań w Polsce dyrektyw unijnych¹⁶, trwających prac nad ich implementacją¹⁷, „żądań sporowych”¹⁸ strony społecznej, niniejsza publikacja może okazać się niezwykle użyteczna.

¹³ Baza Legalis stan na dzień 20.6.2025 r.

¹⁴ Legalis.

¹⁵ Uchw. SN(7) z: 23.5.2001 r., III ZP 25/00; 23.5.2006 r., III PZP 2/06; 27.10.2021 r., III PZP 1/21.

¹⁶ Dyrektywy 2022/2041 i 2023/970.

¹⁷ Od blisko dwóch lat na stronach Rządowego Centrum Legislacji znajdował się projekt ustawy o układach zbiorowych pracy i porozumieniach zbiorowych (UC34) w różnych wersjach. Był on dyskutowany w Zespole Problemowym ds. Prawa Pracy przy Radzie Dialogu Społecznego wraz z projektem przedstawiciela OPZZ J. Wiertelaka zawierającym inicjatywę ustawodawczą w zbiorowym prawie pracy, mającą na celu wyeliminowanie pozorności rokowań. Zob. Wniosek o Inicjatywę Ustawodawczą w Zbiorowym Prawie Pracy: Wyeliminowanie Pozorności Rokowań, <https://www.kancelariaregulus.pl/2024/07/10/wniosek-o-inicjatywe-ustawodawcza-w-zbiorowym-prawie-pracy-wyeliminowanie-pozornosci-rokowan/> (dostęp: 30.6.2025 r.). Projekt ten Sejm uchwalił 15.10.2025 r. jako ustawę o układach zbiorowych pracy i porozumieniach zbiorowych (druk sejmowy 1627), która została omówiona w rozdz. pt. „Pracodawca i podmiot decyzyjny w postulatach *de lege ferenda*”.

¹⁸ Wnioski z połączonych Trójstronnych Zespołów ds. Energetyki oraz Węgla Brunatnego (Warszawa, 2.7.2024 r., 22.7.2024 r.) zawierające postulat „zaprzestania ograniczania zbiorowych uprawnień pracowników; ograniczania prawa układowego czy akceptacji dla pozornego dialogu społecznego” (niepubl.).

Przejdź do księgarni →

ksiegarnia.beck.pl